

NORGES HØYESTERETT

Den 14. juni 2016 avsa Høyesterett dom i

HR-2016-01251-A, (sak nr. 2015/2368), sivil sak, anke over dom,

A (advokat Gaute Gjelsten – til prøve)

mot

Eimskip Norway AS (advokat Jan Vablum – til prøve)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Arntzen**: Saken gjelder lovvalgsspørsmål i tvist om oppsigelse av en norsk sjømann på et utenlandsk registrert skip. Spørsmålet er om det er arbeidslovgivningen i Norge eller flaggstaten Antigua og Barbuda (heretter Antigua) som regulerer ansettelsesforholdet.
- (2) A ble 21. juli 2010 ansatt som styrmann i Eimskip-CTG AS. Selskapet har senere skiftet navn til Eimskip Norway AS (heretter Eimskip). Den opprinnelige ansettelsesavtalen ble inngått på Sjøfartsdirektoratets standardblankett. Etter ønske fra arbeidsgiver inngikk partene 12. september 2012 ny arbeidsavtale, denne gang på blankett som var utarbeidet av Eimskips advokat. Arbeidsavtalen inneholdt en bestemmelse om at tvister skulle avgjøres ved Vesterålen tingrett, men ingen uttrykkelig regulering av lovvalget. A har i kontraktperioden arbeidet om bord på to skip som begge er registrert i Antigua.
- (3) Etter forutgående drøftelser mellom partene sa Eimskip ved brev av 24. oktober 2014 opp A med fratreden 10. november samme år. På oppsigelsestidspunktet arbeidet han om bord på MS Svartfoss, som er eid av et antiguansk selskap. Skipet var utleid under en totalbefraktningsavtale – et såkalt bareboat-certeparti – til et færøysk selskap, som viderebefraktet det til Eimskip under et tidscerteparti. Det færøyske selskapet hadde dessuten avtale om bemanning og teknisk drift med et islandsk selskap, som leide inn blant andre A fra Eimskip. MS Svartfoss har for en stor del seilt langs norskekysten, herunder i norsk territorialfarvann.

- (4) A bestred oppsigelsens gyldighet, og tok 30. desember 2014 ut søksmål ved Vesterålen tingrett med påstand om at oppsigelsen kjennes ugyldig, og at han tilkjennes erstatning. Det ble samtidig begjært midlertidig avgjørelse om rett til gjeninntreden i stillingen inntil saken er rettskraftig avgjort. Eimskip tok til motmæle og krevde seg frifunnet både i hovedsaken og i saken om midlertidig avgjørelse. Vesterålen tingrett forkastet ved kjennelse 24. februar 2015 begjæringen om gjeninntreden. Kjennelsen er rettskraftig.
- (5) Under saksforberedelsen for tingretten oppsto spørsmålet om norsk eller antiguansk materiell rett kommer til anvendelse i saken. Tingretten behandlet lovvalgsspørsmålet særskilt og etter skriftlig behandling, jf. tvisteloven § 16-1 andre ledd bokstav b og § 9-9 annet ledd.
- (6) Vesterålen tingrett avsa 10. april 2015 dom med slik domsslutning:
- "Den norske skipsarbeidsloven regulerer ikke arbeidsforholdet mellom saksøker og saksøkte."**
- (7) A anket tingrettens dom til Hålogaland lagmannsrett. Også lagmannsretten avgjorde saken etter skriftlig behandling, jf. tvisteloven § 29-16 femte ledd. Lagmannsretten avsa 30. september 2015 dom med slik domsslutning:
- "1. Anken forkastes.**
- 2. Sakskostnader for lagmannsretten tilkjennes ikke."**
- (8) As hovedanførsel i ting- og lagmannsrett var at norsk rett var avtalt lovvalg i henhold til ansettelsesavtalen.
- (9) A har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Anken gjelder bevisbedømmelsen og lovanvendelsen. Anførselen om avtalt lovvalg er ikke opprettholdt.
- (10) Den ankende part, A, har i korte trekk gjort gjeldende:
- (11) Lovvalget skal avgjøres i henhold til norsk internasjonal privatrett. Skipsarbeidsloven § 1-2 er ingen lovvalgsregel, og loven kommer til anvendelse dersom norsk rett skal legges til grunn.
- (12) EUs lovvalgsregler om individuelle arbeidsforhold nedfelt i Roma I-forordningen må anvendes analogisk i norsk rett. Reglene har universell anvendelse til beskyttelse av den svake part i kontraktsforholdet. Hensynet til rettsenhet tilsier at reglene legges til grunn i norsk rett. Roma I-forordningen artikkel 8 viderefører Romakonvensjonen artikkel 6, og tidligere rettspraksis er fortsatt relevant. Denne praksis utpeker det lands rett som arbeidet har sin vesentlige tilknytning til.
- (13) Som det fremgår av Romaforordningens artikkel 8 nr. 2, er hovedregelen at de materielle reglene i det land hvor eller hvorfra arbeidstakeren vanligvis utfører sitt arbeid, skal legges til grunn med mindre noe annet er avtalt. Dersom det ikke kan utpekes et land som arbeidsforholdet har en vesentlig tilknytning til, oppstiller artikkel 8 nr. 3 en subsidiær bestemmelse om at arbeidsforholdet er underlagt loven i det land der arbeidsgiveren har sitt forretningssted. En atter subsidiær lovvalgsbestemmelse er nedfelt i artikkel 8 nr. 4 om at lovvalget følger det lands rett som arbeidsavtalen har nærmest tilknytning til.
- (14) As arbeidsforhold faller inn under alle Romaforordningens tilknytningskriterier for å anvende norsk rett. A er norsk statsborger, bosatt i Norge og har i all hovedsak hatt

norske farvann som sitt arbeidssted. Også arbeidsgiver har domisil i Norge. Arbeidsforholdet har ingen reell tilknytning til flaggstaten Antigua.

- (15) Under forutsetning av at Romaforordningen ikke anvendes analogisk, følger det uansett av Irma Mignon-formelen at arbeidsforholdet reguleres av norsk rett. Arbeidsavtalen ble inngått i Norge mellom parter med domisil her, og norsk verneeting ble valgt. Seilingen foregikk hovedsakelig i norsk farvann, og instruksjoner om seilingen ble gitt fra norsk forretningssted. Skipets flagg er bare ett moment i vurderingen. Momentet svekkes av at flagget til Antigua er oppført som et bekvemmelighetsflagg av Den Internasjonale Transportarbeiderføderasjonen.
- (16) Endelig må de norske reglene om vern mot usaklig oppsigelse og uberettiget avskjed anses å være internasjonalt ufravikelige. En eventuell anvendelse av antiguansk rett må derfor suppleres av de norske reglene om stillingsvern.
- (17) Havrettskonvensjonen regulerer rettsforholdet mellom stater; ikke privatrettslige forhold. Konvensjonens artikkel 91, jf. artikkel 92 pålegger statene å utøve offentligrettslig jurisdiksjon etter flaggstatsprinsippet, men oppstiller ikke internasjonalt privatrettslige regler om lovvalg.
- (18) A har nedlagt slik påstand:
- "1. Saken behandles og avgjøres etter norsk rett.**
- 2. Eimskip Norway AS dømmes til å erstatte As sakskostnader for lagmannsrett og Høyesterett."**
- (19) Ankemotparten, *Eimskip Norway AS*, har i korte trekk gjort gjeldende:
- (20) Når lovvalget ikke er avtaleregulert, følger det av både norsk og internasjonal rett at det er flaggstatens rett som regulerer arbeidsforholdene om bord.
- (21) Skipsarbeidsloven § 1-2 første ledd gir loven virkning for arbeidstakere som arbeider om bord på "norske skip". Bestemmelsen innebærer en bevisst avgrensning mot arbeidstakere på utenlandsk registrerte skip, jf. Prop. 115 L (2012–2013) side 66 og NOU 2012: 18 side 95. Slike arbeidstakere er underlagt flaggstatens rett. Flaggstatsprinsippet er nedfelt i Havrettskonvensjonen artikkel 92 om jurisdiksjon, som både Norge og Antigua har ratifisert. Prinsippet fremmer internasjonal rettsorden, og bygger på skipsfartspolitiske gjensidighetsbetraktninger. Forpliktelsene etter Maritime Labour Convention tilligger også flaggstaten. Skipsarbeidsloven med forskriftshjemler bygger på Havrettskonvensjonens jurisdiksjonsregler.
- (22) Irma Mignon-formelen gjelder bare dersom lovvalgsspørsmålet ikke er regulert i lov, sedvane eller andre faste regler, jf. Rt. 2011 side 531. Formelen kommer følgelig ikke til anvendelse i saken her. Selv om formelen skulle legges til grunn, må det legges avgjørende vekt på skipets hjemsted og registrering. På den måten blir regelen harmonisert med våre traktatrettslige forpliktelser om internasjonal skipsfart.
- (23) Roma I-forordningen er ikke en del av EØS-avtalen, og det er ikke grunnlag for å anvende EU-retten analogisk til foretrengsel for klar norsk rett. Også EU har ratifisert Havrettskonvensjonen, og samtidig presisert den enkelte stats ansvar for å overholde traktatforpliktelsene. Det er ingen avgjørelse fra EU-domstolen som gir støtte for at flaggstatsprinsippet ikke skal gjelde i forhold til tredjeland, selv om både arbeidstaker og arbeidsgiver har domisil i et EU-land. EU-domstolens dom 15. desember 2011 i sak

C-384/10 *Voogsgeerd* er ikke relevant fordi flaggstaten var en EU-stat og ikke en tredjestat.

- (24) Det finnes heller ikke norske stillingsvernsregler for ansatte på utenlandske skip som er internasjonalt ufravikelige i den forstand at de må anvendes av norske domstoler uavhengig av lovvalg. Norske regler om stillingsvern er relativt sett av nyere dato, og er ikke av fundamental betydning for vår rettsorden, jf. eksempelvis skipsarbeidsloven § 5-6 tredje ledd. Grunnsynet på arbeidstakeres stillingsvern er uansett tilstrekkelig ivarettet gjennom antiguansk rett.
- (25) Eimskip Norway AS har nedlagt slik påstand:
- "1. Anken forkastes.
 2. A dømmes til å erstatte Eimskip Norway AS sine sakskostnader for Høyesterett".
- (26) *Jeg er kommet til at anken ikke fører frem.*
- (27) Utgangspunktet for lovvalget er – der det ikke finnes lov, sedvane eller andre fastere regler som regulerer spørsmålet – å finne frem til den stat som saken etter en totalbedømmelse har sin sterkeste eller nærmeste tilknytning til (Irma Mignon-formelen). Hvis lovvalgsspørsmålet ikke er løst i norsk rett, kan det også være grunn til å legge vekt på EUs lovvalgsregler nedfelt i Romaforordningene. Jeg viser til Rt. 2009 side 1537 avsnitt 32 og 34 og Rt. 2011 side 531 avsnitt 29 og 46 om Irma Mignon-formelen og anvendelsen av Romaforordningene i norsk rett. Spørsmålet er om det finnes en lovfestet lovvalgsregel som kommer til anvendelse på saksforholdet i vår sak.
- (28) Arbeidsmiljøloven gjelder ikke sjøfart, jf. lovens § 1-2 andre ledd bokstav a. Stillingsvernet til sjøs er regulert i skipsarbeidsloven av 2013, som langt på vei er en videreføring av sjømannsloven av 1975. Lovens virkeområde fremgår av § 1-2 første ledd første punktum:
- "Loven får anvendelse for arbeidstaker som har sitt arbeid om bord på norsk skip."**
- (29) Et skip anses som norsk dersom kapital- og ledelseskravene i sjøloven § 1 og § 3 er oppfylt. Det er også et vilkår at skipet ikke er innført i et annet lands skipsregister, jf. sjøloven § 1 første ledd. A arbeidet om bord på et skip registrert i Antigua, og hans arbeidsforhold omfattes følgelig ikke av skipsarbeidsloven.
- (30) Bestemmelsen om skipsarbeidslovens virkeområde må forstås som en lovvalgsregel, jf. Ot.prp. nr. 13 (1999–2000) side 15 om den tilsvarende bestemmelsen i sjømannsloven § 1. Som det fremgår av Prop. 115 L (2012–2013) side 66, vil ansatte på utenlandskregistrerte skip som hovedregel "være underlagt sjømannslovgivningen i vedkommende land". Dette såkalte flaggstatsprinsippet er et utslag av at skip anses å utgjøre en del av flaggstatens territorium med tilhørende jurisdiksjon. Skipsarbeidsloven § 9-5 første ledd bokstav c, som gir en arbeidstaker rett til å fratre dersom skipet mister retten til å føre norsk flagg, er en konsekvens av flaggstatens lovgivningsjurisdiksjon. Arbeidstakeren skal ikke kunne påtvinges en arbeidsavtale under et annet lands rett.
- (31) Hovedregelen om at flaggstatens arbeidsrettslovgivning kommer til anvendelse, kan fravikes ved avtale mellom arbeidsgiver og arbeidstaker. I forarbeidene til sjømannsloven § 1 presiseres det at man ved avtaler om at sjømannsloven skal anvendes på arbeidsforhold på utenlandsk fartøy "må ... være oppmerksom på at hjemmelen for

anvendelsen er den inngåtte avtale", jf. Ot.prp. nr. 43 (1973–1974) side 21. I vår sak gjøres det for Høyesterett ikke gjeldende at det foreligger slik avtale.

- (32) At lovvalsregelen i sjømannsloven § 1 og senere i skipsarbeidsloven § 1-2 beror på et bevisst valg fra lovgivers side, understrekes også av bestemmelsenes tilhørende forskriftshjemler.
- (33) Sjømannsloven hadde i § 2 bokstav b nr. 2 en hjemmel til å gi loven helt eller delvis anvendelse for den som har sitt arbeid på "utenlandsk skip som disponeres av norsk rederi". Denne forskriftshjemmelen ble vedtatt opphevet ved lov av 19. desember 2008, men endringsloven ble aldri satt i kraft. Forskriftshjemmelen er ikke videreført i skipsarbeidsloven. I Prop. 115 L (2012–2013) sidene 33 og 76 viser departementet til en uttalelse fra Justisdepartementets lovavdeling fra 14. september 1977, der det anses "tvilsomt i hvilken utstrekning folkeretten tillater at norsk lovgivning gis anvendelse på utenlandske skip som disponeres av norsk rederi på annen måte enn ved bareboat certeparti". Også skipsarbeidslovutvalget la til grunn at det er "begrenset hjemmel i internasjonal rett for å regulere interne forhold på et utenlandsk skip når det befinner seg utenfor norsk territorialfarvann", jf. proposisjonen side 77.
- (34) I stedet for å gi en generell forskriftshjemmel om arbeidstakere på utenlandske skip, ble det ved lovendringen i 2008 vedtatt en mer begrenset adgang til å fastsette utfyllende forskrifter om blant annet arbeidstakere som arbeider om bord på "utenlandsk skip så langt folkeretten tillater det og skipet befinner seg i Norges territorialfarvann,...", jf. sjømannsloven § 1 sjettede ledd. Denne forskriftshjemmelen er videreført i skipsarbeidsloven § 1-2 tredje ledd bokstav d, men er så langt ikke benyttet. Bestemmelsen var foranlediget av behovet for å føre kontroll med overholdelsen av ILO-konvensjon nr. 186 om sjøfolks arbeids- og levevilkår (Maritime Labour Convention 2006) med korresponderende reguleringer i sjømannsloven. I Ot.prp. nr. 70 (2007–2008) side 11 står det at det i første rekke er "føresegnene i §§ 3, 21, 22, 27 og 28 som vil være aktuelt å handheve overfor utanlandske skip". Stillingsvernet, som var regulert i den tidligere sjømannsloven § 19, inngikk ikke i departementets oppregning og er heller ikke nedfelt i konvensjonen.
- (35) Gjennomgangen så langt viser at bestemmelsene om virkeområde i skipsarbeidsloven § 1-2 med tilhørende forskriftshjemler er søkt tilpasset det folkerettslige flaggstatsprinsippet.
- (36) Flaggstatsprinsippet er kodifisert i Havrettskonvensjonen av 1982 – med ikrafttreden i 1994. Både Norge og Antigua har ratifisert konvensjonen. Flaggstaten har i henhold til artikkel 92 eksklusiv jurisdiksjon på det åpne hav, mens kyststatens jurisdiksjon på eget sjøterritorium begrenses av artiklene 17 følgende om retten til uskyldig gjennomfart. Konvensjonen bygger med andre ord på et samspill mellom jurisdiksjon basert på personell tilknytning – flaggstatsjurisdiksjon – og på territoriell tilknytning – kyststatsjurisdiksjon. Havrettens jurisdiksjonsfordeling ligger også til grunn for norsk skipsfartspolitik, slik denne kommer til uttrykk i eksempelvis forarbeidene til lov om allmenngjøring av tariffavtaler mv. i Ot.prp. nr. 26 (1992–1993) side 18 og UD's høringsuttalelse til skipsarbeidsloven gjengitt i Prop. 115 L (2012–2013) side 79, som departementet tar "til etterretning" på side 81.
- (37) Min konklusjon så langt er at As arbeidsforhold ikke reguleres av skipsarbeidsloven.

- (38) A har subsidiært gjort gjeldende at norske stillingsvernsregler er internasjonalt ufravikelige i den forstand at de må legges til grunn av norske domstoler uavhengig av om arbeidsforholdet for øvrig er underlagt antiguansk rett.
- (39) Foranlediget av partenes argumentasjon for Høyesterett, finner jeg grunn til å nevne at læren om internasjonal ufravikelig har to sider. For det første skal partene i et kontraktsforhold ikke kunne omgå norsk ufravikelig lovgiving gjennom en lovvalgsavtale. I slike tilfeller er det selve lovvalgsavtalen som settes til side, jf. eksempelvis omtalen i Hjort, 2009, "Internasjonalt preseptoriske regler i arbeidsretten – en rettskildemessig analyse". For det andre vil en norsk rettsregel kunne være av så fundamental betydning for vår rettsorden at den må legges til grunn uavhengig av hvilket lands rett som for øvrig kommer til anvendelse. I slike tilfeller er det de materielle bestemmelsene i utenlandsk rett som må vike. Det er denne siden ved ufravikeligheten som i Rt. 2009 side 1537 avsnitt 37 omtales som "internasjonalt direkte anvendelige" regler, og som påberopes i saken her.
- (40) Forutsetningen for prinsippet om internasjonal direkte anvendelighet er at den norske regelen etter sitt innhold kommer til anvendelse på det aktuelle saksforholdet. Det er ikke holdepunkter for at skipsarbeidslovens regler om stillingsvern skal ha et videre anvendelsesområde enn loven for øvrig. Som det fremgår av min gjennomgang av skipsarbeidslovens virkeområde, omfatter den *ikke* arbeidstakere om bord på utenlandske skip. Det er "ordre public"-regelen som eventuelt må påberopes dersom anvendelsen av utenlandsk rett gir et resultat som strider mot grunnleggende prinsipper i domstollandets rettssystem. Hvorvidt anvendelsen av antiguansk rett i vår sak vil lede til et resultat som foranlediger resultatkorreksjon på et slikt grunnlag, må avgjøres i hovedsaken, da dette ikke er et lovvalgsspørsmål.
- (41) Jeg er etter dette kommet til at anken forkastes.
- (42) Ankemotparten har vunnet saken og skal i utgangspunktet ha sine sakskostnader erstattet i tråd med hovedregelen i tvisteloven § 20-2 første ledd. Saken har ikke reist uavklarte rettsspørsmål, og avgjørelsen har heller ikke budt på tvil. Jeg har da ikke funnet grunn til å anvende noen av lovens unntaksregler. Sakskostnadsoppgaven, som er begrenset til å dekke prosessfullmektigens salær for Høyesteretts behandling av saken, er på 490 000 kroner. Den ankende part har ikke protestert, og beløpet legges til grunn som nødvendig, jf. tvisteloven § 20-5.
- (43) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. Anken forkastes.
2. I sakskostnader for Høyesterett betaler A til Eimskip Norway AS 490 000 – firehundreogtittusen – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.

- (44) Dommer **Indreberg:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (45) Dommer **Webster:** Likeså.
- (46) Kst. dommer **Sæbø:** Likeså.
- (47) Dommer **Skoghøy:** Likeså.
- (48) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Anken forkastes.
2. I sakskostnader for Høyesterett betaler A til Eimskip Norway AS 490 000 – firehundreogtittusen – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.

Riktig utskrift bekreftes: